

Umhverfis-, hálendis- og samgöngunefnd - 22 (7.4.2026) - Hvammsvirkjun. Framkvæmdaleyfi vegna breytinga á Búrfellslínu 1 og 3.

Málsnúmer : 2601357
Málsaðili : Landsnet hf.
Niðurstaða (stutt) : Samþykkt
Fundardagur : 07.04.2026

Inngangur : Lögð er fram umsókn Landsnets um framkvæmdaleyfi fyrir framkvæmdum við færslu á Búrfellslínu 1 og tímabundins masturs í Búrfellslínu 3, dags. 28. janúar 2026, ásamt fylgiskjöllum, til umsagnar, sbr. 3. mgr. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

Um er að ræða framkvæmd tengda Hvammsvirkjun Landsvirkjunar, nánar tiltekið tilfærslu á Búrfellslínu 1, tímabundna hækkun á Búrfellslínu 3 vegna tengingar flutningskerfisins við Hvammsvirkjun og færslu Búrfellslínu 1 frá stíflumannvirkjum ásamt nýju tengivirki.

Sótt er um framkvæmdaleyfi vegna eftirfarandi:

? Niðurrif núverandi mastra: Fjarlægja þarf 6 möstur í núverandi línu, þ.e. möstur 38-43, bæði möstur meðtalin. Við niðurrif verða möstrin felld í heilu lagi, bútuð niður, flutt í burtu og málmurinn sendur í endurvinnslu. Til verksins verða notaðar sömu vinnuvélar og þarf við reisingu nýrra mastra sem sett verða upp í kjölfarið. Á framkvæmdatíma verða reist 6 timburmöstur sem standa tímabundið og flytja raforku fram hjá framkvæmdasvæðinu og tryggja virkni flutningskerfisins á meðan á framkvæmdum stendur. Timburmöstrin verða fjarlægð að framkvæmdum loknum.

? Uppsetning á nýjum möstrum: Reist verða 7 ný möstur auk tveggja ramma sem taka á móti línunni og tengja við tengivirkið. Fjögur mastranna verða M- burðarmöstur úr stálgrind, 23,6?25,8 m á hæð, og þrjú þeirra fjórfótungsmöstur, 16 ? 44 m á hæð. Þverslá eða brú í burðarmöstrum er 20 m löng.

? Slóðagerð: Línuvegir fylgja núverandi línunum og munu aðkomu- og vinnuvegir vegna Hvammsvirkjunar nýtast við framkvæmdirnar. Út frá þessum vegum þarf að gera nýja aðkomuslóða að nokkrum nýjum möstrum. Alls eru nýir slóðar að möstrum um 450 m innan Rangárpings Ytra.

Fætur burðarmastra munu standa á forsteyptum undirstöðum og stög halda möstrunum í skorðum. Við jörð tengjast stög við stagfestur, ýmist steypar staghellur eða bergbolta. Til að koma undirstöðum og stagfestum fyrir þarf að grafa, fleyga, sprengja eða bora. Fyrir undirstöður mastra er gert ráð fyrir að grafnar verði 2 m djúpar holur að stærð 2,5 x 3,0 m. Þar sem klöpp er við yfirborð er fleygað 1,0 ? 1,5 m niður í klöppina og forsteyptri undirstöðu komið fyrir eða bergboltar festir ofan í klöppina og undirstaða steypst utan um þá. Þegar undirstöðum mastra og stagfestum hefur verið komið fyrir þarf að fylla að þeim með burðarhæfu efni. Uppgrafið efni verður nýtt að eins miklu leyti og mögulegt er.

Áætluð efnisþörf framkvæmdanna er um 6.500 m³ og er það einkum efni í línuslóða að möstrum, mastraplön og undirstöður mastra. Ekki verða opnaðar nýjar námur fyrir þessa framkvæmd heldur verður efnið fengið úr námum í nágrenninu sem hafa tilskilin leyfi.

Leyfið er eingöngu bundið við þær framkvæmdir sem tilgreindar eru í framkvæmdaleyfisumsókn og á teikningum sem fylgdu umsókninni og fjallað er um í umhverfismatinu. Sækja þarf um byggingarleyfi fyrir nýju tengivirki í samræmi við lög um mannvirki nr. 160/2010 og byggingarreglugerð nr. 112/2012.

Framkvæmdum er nánar lýst í greinargerð Landsnets og öðrum fylgigögnum umsóknar.

Eftirtalin gögn eru lögð fram hjá nefndinni:

Greinargerð umsóknar framkvæmdaraðila, framkvæmdalýsing og teikningar

Kort með línubreytingum ? teikningar og yfirlitsmynd af framkvæmd

Deiliskipulag Hvammsvirkjunar - stærri uppdráttur

Deiliskipulag Hvammsvirkjunar - lega lína

Deiliskipulag Hvammsvirkjunar ? greinargerð og umhverfisskýrsla

Umhverfismatsskýrsla frá 2003

Úrskurður Skipulagsstofnunar frá 2003

Úrskurður ráðherra frá 2004

Ákvörðun Skipulagsstofnunar um endurskoðun frá 2015

Endurskoðað umhverfismat frá 2017

Álit Skipulagsstofnunar frá 2018

Leyfi Umhverfis- og orkustofnunar 2025 ? Bráðabirgðaheimild, dags. 11. ágúst 2025

Virkjunarleyfi ásamt heimild til breytingar á vatnshlotum frá Umhverfis- og orkustofnun, dags. 12. desember 2025

Umsögn Náttúruverndarstofnunar vegna umsóknarinnar frá 23. febrúar 2026. Greinargerð í samræmi við 13. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 og 14. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 vegna framkvæmdarinnar, dags. 13. mars 2026

Niðurstaða : Samkvæmt 3. mgr. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 (hér eftir nefnd náttúruverndarlög) ber að forðast

röskun á vistkerfum og jarðminjum sem taldar eru upp í 1. og 2. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga nema að brýna nauðsyn beri til. Í 4. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga kemur fram að við mat á leyfisumsókn skuli líta til verndarmarkmiða 2. og 3. sömu laga og jafnframt huga að mikilvægi minjanna og sérstöðu í íslensku og alþjóðlegu samhengi.

Í a-lið 2. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga kemur fram að eldvörp, eldhraun, gervígígar og hraunhellar sem hafi myndast eftir að jökull hvarf af landinu á síðjökultíma, njóti sérstakrar verndar í samræmi við markmið 3. gr. laganna þar sem fram koma verndarmarkmið fyrir jarðminjar, vatnasvæði, landslag og víðerni. Á áhrifasvæði framkvæmdarinnar er eldhraun, svokallað Þjórsárhraun, sem talið er um 8.700 ára gamalt og rann skömmu eftir að ísöld lauk og fellur hraunið því undir skilgreiningu ákvæðisins um eldhraun, sbr. einnig umfjöllun í matsskýrslu umhverfismats dags. apríl 2023 á bls. 43. Hraunið er eitt stærsta þekktu hraun landsins og er undir stórum svæðum meðfram farvegi Þjórsár. Í matsskýrslu kemur fram að hraunið sé hvað mest raskaða hraun af íslenskum nútímahraunum. Þá segir í skýrslunni að hraunið sé víða vel gróið og hulið jarðvegi, en svo háttar til á áhrifasvæði framkvæmdarinnar. Í matsskýrslunni segir jafnframt að hraunið hafi tapað þeim eiginleika flestra nútímahrauna að vera táknumynd hrjósturs og óbyggileika.

Í athugasemdum við frumvarp til náttúruverndarlaga kemur fram að þau náttúrufyrirbæri sem falla undir a-lið 2. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga séu frábrugðin flestum öðrum gerðum jarðlaga að því leyti að þau eru nýmyndaður berggrunnur með upprunalegt yfirborð. Yfirborðið sé afar viðkvæmt fyrir raski og að allt rask sé óafturkræft. Þá kemur fram í athugasemdunum að verndargildi hrauna lækki við rask og veðrun og þekking á myndun hraunanna auki mikilvægi þeirra og því hafi eldvörp, gervígígar og eldhraun mynduð á sögulegum tíma alla jafna meira verndargildi en eldri myndanir. Einnig segir í athugasemdunum að eldhraun sem sé að öllu leyti sandorpið eða hulið jarðvegi og gróðri og því ekki lengur hægt að greina hvort um hraun sé að ræða hafi að öllu jöfnu tapað þeim einkennum sem mynda verndargildi þess sem jarðmyndunar eða hraunvistargerðar og nýtur það því ekki sérstakrar verndar samkvæmt fyrrgreindu ákvæði. Ákvæðið útlíki þó ekki að aðrir eiginleikar, s.s. jarðsögulegir eiginleikar eða eiginleikar þess gróðurs sem vex á svæðinu, hafi sérstakt verndargildi.

Umhverfis-, hálandis- og samgöngunefnd telur að á framkvæmdasvæðinu skv. framkvæmdaleyfisumsókninni sé Þjórsárhraunið alveg hulið sandi og öðrum jarðvegi. Ekki er um að ræða nýmyndaðan berggrunn með upprunalegt yfirborð en samkvæmt lögskýringargögnum er markmið framangreindra ákvæða náttúruverndarlaga að vernda náttúrufyrirbæri sem eru frábrugðin flestum öðrum gerðum jarðlaga auk þess sem þau einkennast oft af sérstæðu gróðurfari og dýralífi. Að mati nefndarinnar hefur því Þjórsárhraunið á framkvæmdasvæðinu skv.

framkvæmdaleyfisumsókninni, tapað þeim einkennum sem mynda verndargildi þess, m.t.t. þess sem fram kemur í lögskýringargögnum um mat á verndargildi, þar sem það er hulið jarðvegi, þá hefur það ekki sérstæða jarðsögulega eiginleika, auk þess sem því hefur mikið verið raskað, bæði á framkvæmdasvæðinu sjálfu sem og á öðrum svæðum á Suðurlandi, eins nánar er tiltekið í matsskýrslu umhverfismats.

Í mati á umhverfisáhrifum fóru fram rannsóknir á gróðri og spannaði rannsóknarsvæðið landið beggja vegna Þjórsár, allt frá efri mörkum Hagalóns við Yrjasker niður fyrir Árnessporð. Í matsskýrslu frá því í apríl 2003 segir: „Gróðurfari á rannsóknarsvæðinu er tiltölulega einsleitt en það er mótað af þunnum, þurrum, gosefnaríkum jarðvegi og leirkenndum framburði Þjórsár. Gróðurlendi sem setja mestan svip á svæðið eru graslendi, þursaskeggsmóar, mosagróður og ræktað land. Áberandi er hversu lítið er af gróðurlendum með lyngi og smárunnum á svæðinu.“

Umhverfis-, hálandis- og samgöngunefnd telur m.t.t. þess sem kemur fram um gróðurfari í matsskýrslu að gróðurfari á framkvæmdasvæðinu sé ekki sérstætt í skilningi þess sem fram kemur í lögskýringargögnum náttúruverndarlaga og geti ekki haft sérstætt verndargildi. Í fyrirbyggjandi gögnum kemur fram að ítarlegar rannsóknir hafi verið gerðar á gróðurfari, vatnafari og lífríki á landi og í vatni og bendir nefndin á mikilvægi ítarlega útfærðra mótvægisáðgerða. Í fyrirbyggjandi gögnum kemur fram að sömu áhrifa hafi verið að vænta af öllum valkostum sem skoðaðir hafi verið í tengslum við framkvæmdina og því verði ekki komist hjá því að raska hrauninu. Nefndin telur sýnt fram á að brýna nauðsyn beri til framkvæmdanna vegna mikilvægra almannahagsmuna með vísan til fyrirsjáanlegs orkusorts í landinu, sbr. orkuspá Umhverfis- og orkustofnunar og raforkuspá Landsnets, til þess að tryggja raforkuöryggi í landinu og framboð af orku til orkuskipta. Framkvæmdir á Búrfellslínu 1, sem sótt er um framkvæmdaleyfi fyrir, eru nauðsynlegar til að Hvammsvirkjun geti orðið að veruleika og virkjunin geti skilað raforku inn á flutningskerfi Landsnets, en framkvæmdir við virkjunina eru hafnar. Nefndin telur tilgang virkjunarinnar þýðingarmikinn vegna almannaheilla og telur það sama eiga við um þær framkvæmdir sem fyrirbyggjandi umsókn varðar og tengjast þeirri virkjun með beinum hætti. Einnig telur nefndin að í fyrirbyggjandi gögnum sé næg grein gerð fyrir framkvæmdinni eins og hún liggur fyrir umfram aðra valkosti og telur ekki með góðu móti unnt að ná tilgangi framkvæmdarinnar með umhverfisvænni leiðum og telur tilgang framkvæmdarinnar vega þyngra en þau umhverfisáhrif sem framkvæmdin hefur.

Þrátt fyrir framangreint telur Umhverfis-, hálandis- og samgöngunefnd mikilvægt að röskun á framkvæmdasvæðinu verði ekki umfram það sem brýna nauðsyn ber til og á það jafnt við um Þjórsárhraun, gróður og lífríki. Nefndin gerir ekki athugasemdir við að framkvæmdaleyfi verði veitt samkvæmt fyrirbyggjandi umsókn Landsnets en leggur áherslu á að leyfið verði bundið þeim skilyrðum og mótvægisáðgerðum sem fram koma í fyrirbyggjandi greinargerð skv. 13. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 og 14. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 vegna framkvæmdarinnar, dags. 13. mars 2026.